

‘Ik luister liever naar de buitenwereld’

Peter Adriaansz Ruim vier jaar werkte Peter Adriaansz aan ‘Environments’. Met het Haagse Ensemble Klang bracht hij het drieluik uit op cd.

✎ Joep Christenhusz ☹ 8 april 2021 ⌚ Leestijd 3 minuten

Neem een gitaar en verstem alle snaren tot één en dezelfde ‘b’. Hoe zou dat klinken? Componist Peter Adriaansz nam de proef op de som en stelde vast dat variaties in snaardikte en –spanning onvermijdelijk tot minieme toonhoogteverschillen leiden.

Het resulterende klankbeeld, een rijk amalgaam van toonzwevingen en resonanties, nam hij als uitgangspunt voor zijn compositie ‘Mono’. Het is een terzake doende titel voor een stuk dat welbeschouwd uit één enkele ritmische lijn bestaat. Twee verstemde akoestische gitaren en twee synthesizers ploegen unisono voort langs een zich nooit letterlijk herhalend ostinato-patroon. Af en toe zweeft een bayan (Russische accordeon) voorbij met metalige, hoge tonen. Muziek als een reis door een oneindig landschap: steeds hetzelfde en toch voortdurend anders.

Ondertussen horen we Adriaansz voordragen uit Robert Pirsigs Zen and the Art of Motorcycle Maintenance. Iets met een roadtrip door de vlakten van Minnesota, voortgaan zonder aan te komen, en de ‘here-ness and now-ness of things.’

Requiem

‘Mono’ is het eerste deel uit Adriaansz’ langste compositie tot nu toe: Environments. Verdeeld over componeren en mixen werkte hij vier jaar aan het stuk. Begin februari zou Ensemble Klang het integraal uitvoeren in het Muziekgebouw aan ’t IJ in Amsterdam. Zou, want corona gooide roet in het eten. Gelukkig verscheen twee weken geleden de cd, een project waarvoor Adriaansz nauw samenwerkte met Klang-gitarist Pete Harden en opnametechnicus Micha de Kanter.

Een ochtend in maart. Aan de keukentafel van zijn Haagse appartement vertelt Adriaansz (Seattle, 1966) over zijn anderhalf uur durende drieluik. Over de combinatie van instrumentale muziek en gesproken tekst, en hoe hij in elk van de drie delen (‘Mono’, ‘Watts’ en ‘Stereo’) een abstract concept (lineariteit, cycliciteit en polariteit) heeft willen verklanken.

„Geen makkelijke kost”, geeft hij toe, maar de opzet vroeg om een zekere mate van complexiteit: „Eigenlijk is Environment een soort requiem. Het stuk is een ode aan idealen uit de voorbije eeuw die kopje-onder zijn gegaan in de snelheid van onze huidige digitale cultuur.” Een van die idealen is het streven naar verdieping, de bereidheid om langzaam door te dringen tot de kern van de zaak. „Die manier van denken is een anachronisme aan het worden”, aldus Adriaansz. „We leven in een tijd van snelle oneliners, tweets en ‘too long; didn’t read’. Een rampzalige ontwikkeling als je het mij vraagt.” Van de weeromstuit beet hij zich voor Environments vast in een trits grote thema’s.

Multitasken

Een belangrijke invloed was Alessandro Baricco’s Debarbaren. Adriaansz: „Een eerste hulp bij een tijd die ik niet meer begreep.” In het boek signaleert de Italiaanse schrijver een ingrijpende verandering in onze cultuur, meer specifiek in de wijze waarop we ervaring definiëren. Waar ervaring opdoen vroeger synoniem was aan contemplatie en geduldig doorgronden, daar zoekt de eigentijdse barbaar ervaring in snelle bewegingen aan de oppervlakte. Van studieuze Bildungsburgertot multitaskende internetsurfer, zeg maar.

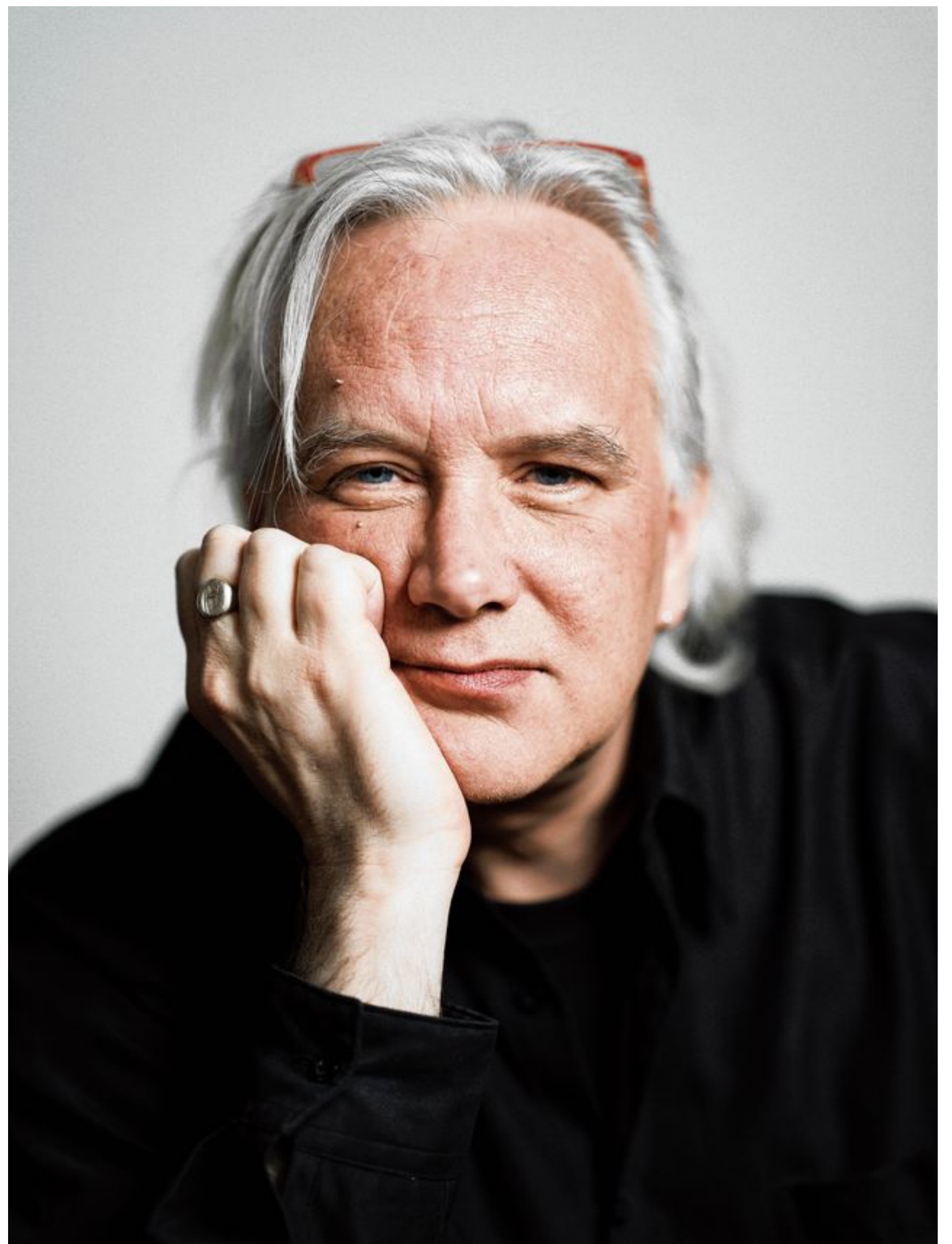
In Environments komen beiden aan hun trekken. Neem het tweede deel, ‘Watts’. Voor de dieptezoekers zijn er de bespiegelingen van de Britse filosoof en zen-kenner Alan Watts, die we een betooghoren houden over het wezen van de tijd. Eveneens dieptewerk is de wijze waarop de notie van een eeuwige cirkelgang met mathematische precisie is vertaald in muziek waarin de tijd lijkt stil te staan.

En toch, in de combinatie van tekst en muziek wordt ook onvermijdelijk de multitasker aangesproken. „Het is een test”, zegt Adriaansz. „Dat multitasken waar Baricco over schrijft, kan dat eigenlijk wel? Kun je twee verschillende media, die elk een afgesloten geheel vormen, tegelijkertijd volgen? Of moet je uiteindelijk toch kiezen? In die zin is het een onderzoek naar de menselijke perceptie.”

Muzikaal nest

Componeren als onderzoek en muziek als uitwerking van een conceptueel fundament: het zijn ontegenzeggelijk Haagse invloeden die doorklinken in Adriaansz’ esthetiek. Niet verwonderlijk. Met het Koninklijk Conservatorium in Den Haag onderhoudt hij nauwe banden. Hij studeerde er bij onder anderen Louis Andriessen en Diderik Wagenaar, en is inmiddels zelf een van de drijvende krachten achter de Haagse compositie-afdeling. Ook zijn vader en moeder gaven les aan de Juliana van Stolberglaan.

‘Muzikaal nest’ is een understatement, zegt Adriaansz, gevraagd naar zijn jeugd. „Bij ons thuis draaide alles om muziek. Ik groeide op met renaissance-polyfonie en barok. Maar er klonk ook veel Aziatische muziek, want mijn ouders zijn allebei gepromoveerd in de etnomusicologie.” In het kielzog van hun muziekwetenschappelijke ambities bracht hij de eerste acht jaar van zijn leven overal en nergens door: Amerika, Australië en India.

Peter Adriaansz: „Waarom zou muziek iets moeten uitdrukken?”

📷 Foto Merlijn Doomernik

Trillende lucht

Dat jeugdige nomaden bestaan liet zijn sporen na in Adriaansz’ muzikale DNA. Nog steeds heeft hij een fascinatie voor Indiase muziek en voor Amerikaanse experimentelen als La Monte Young, Morton Feldman en James Tenney. Adriaansz: „Het zijn stuk voor stuk componisten die van nul af aan hun eigen universum hebben opgebouwd. Die Amerikaanse wil om ona”ankeljk te zijn, het vertikken om braaf mee te deinen op de golfslag van een traditie, dat spreekt mij erg aan.”

Zelf ontwikkelde hij een hardnekkige allergie voor de Europese muziek sinds 1800. „Het denken in termen van muzikale ontwikkeling, dat climax-fetisjisme, ik heb daar helemaal niets mee. Van Strauss of Mahler krijg ik wurgneigingen. Ik vind het opdringerig muziek. Al die grote emoties en zelfexpressie: ‘Ikke, ikke, ikke.’ Waarom zou muziek überhaupt iets uit moeten drukken, laat staan een persoonlijke binnenwereld? Ik luister liever naar de buitenwereld.”

In 2005 maakte Adriaansz, bijna veertig, resoluut schoon schip. Alles wat hij tot dan toe geleerd had, ging overboord. Tabula rasa. Sindsdien componeert hij als een natuurwetenschapper, vertrekkend vanuit de elementaire deeltjes van de klank: golven, vibraties. [Trillende lucht](#) in nauwkeurigheid gedokterde wiskundige verhoudingen.

In 2011 schreef Adriaansz een essay met de veelzeggende titel Muziek als objectieve waarheid. ‘Componeren is het nabootsen van de natuur in haar manier van werken’, parafraseerde hij daarin John Cage. Dat die overtuiging nog steeds tot intrigerende klankervaringen leidt, blijkt uit de openingsmaten van ‘Stereo’. Minuten lang hangt een elektroakoestische klankwolk roerloos tussen de speakers van je koptelefoon. En toch beweegt en schittert er van alles.

Peter Adriaansz, Ensemble Klang: Environments.

<https://ensembleklang.bandcamp.com/album/environments-peter-adriaansz>